

07.10.2020

Tere kõik Eesti koolid!

Palume edastada kiri oma kooli kõigile õpetajatele ja andmekaitse spetsialistile!

RINGKIRI KOOLIDELE

Andmekaitse Inspektsioon on saanud erinevaid küsimusi seoses koduõppega ja sellega kaasnevatel teemadel. Anname Teile selle kirjaga kõigile ühised suunised.

Esmalt selgitame, et kui koolil on vajalik koduõppe võimekuse hindamiseks uurida koduseid interneti ja arvutikasutuse tingimusi, siis piisab, kui kool annab ise ette vajalikud nõuded ja saab tagasiside, kas kodus on vastav tehniline valmisolek olemas või mitte. Kool ei pea selleks küsima lapsevanematelt täpsemaid tehnilisi andmeid ja teenusepakkujate lepinguid.

I Virtuaalsed õppetöö korraldamise keskkonnad

Juhul, kui isikuandmeid töödeldakse virtuaalkeskonnas selgelt kogu kooli õppetöö korraldamiseks, sh ka distantõppeta, ei ole vajalik küsida selleks eelnevaid nõusolekuid. Samuti ei pea kool pakkuma alternatiivseid lahendusi või ühe lapsevanema tõttu oma tavapärasid tööd ümber korraldama. Sellised keskkonnad on nt Studium e-kool, eKool, E-Päevik, kooli domeeniga meiliaadressid jms.

Õppetöö korraldamist võimaldavate keskkondade paroolide haldamine peab toimuma kas lapse enda või nooremate laste puhul nende vanema poolt ning koolile võiks jääda parooli taastamisel administreeriv roll. Selle korralduseks saab kool luua konto loomisel ühekordsed ajutised paroolid, mis tuleb lapsel või lapsevanemal pärast sisse logimist kohe ära muuta. Eraldi soovitage laste harimisel kasutada erinevaid õppematerjale paroolide valimise teemal.¹ Samuti võikste mõelda, kas nimelise meiliaadressi kasutamine peaks algama kohe esimesest klassist või hiljem.

II Virtuaalsed õppetöö abistamise keskkonnad

Kõik muud keskkonnad, mis ei ole õppetöö korraldamiseks vältimatud, peaks olema nõusolekupõhised. Seega peaks olema koolil võimalus pakkuda alternatiivi neile, kes ei soovi neid kasutada.

Otsused, milliseid keskkondi ja rakendusi (äppe) tunni läbiviimisel kasutada, peaks tegema kool, mitte iga õpetaja eraldi. Erandina võib välja tuua need testide loomise keskkonnad, mis ei nõua konto tegemist ja kus ei toimu isikuandmete salvestamist.

Muul juhul valib ja vastustab iga kool ise, millised virtuaalsed abivahendid on nende hinnangul turvalised ja tööks vajalikud. Soovitage keskkondade valikul kasutada võimalusel sama tooteperekonna teenuseid (sama konto erinevatele teenustele), et ei tekiks liiga palju erinevaid keskkondade haldamisega seotud kohustusi. Tuletame meelde, et pärast eesmärgi täitumist peaks hoolitsema, et kõik andmed ja kasutajakontod saaksid ka kustutatud.

Haridus- ja Noorteamet on toonud välja põhiliste keskkondade loetelu.² See on lihtsalt ülevaade ja ei ole nõ kinnitatud loetelu sellest, mis on lubatud. Oluline oleks valiku juurde kaasata kooli andmekaitse spetsialist ja kui on, siis haridustehnoloog. Samuti tuleb eelnevalt tutvuda kasutustingimustega, sh andmekaitsetingimustega, ja uurida, mida on keskkonna kohta eelnevalt avaldatud.

¹ Nt https://www.targaltinternetis.ee/wp-content/uploads/2015/12/Tunnikava_Paroolid_2_4-1.pdf.

² <https://www.hitsa.ee/e-ope-korduma-kipuvad-kusimused/oppekeskkonnad-ja-tooriistad>.

Kindel reegel, millest peaks alati lähtuma, on vanuseline piirang, mille on keskkond seadnud. Eelistada võiks Euroopa Liidu tegevuspiirkonnas andmete töötlemist, sest probleemide korral on sel juhul tagatud ühtsed õiguskaitsepõhimõtted, ning tutvuda äpipoes kasutajate tagasisidega. Nt TikTok-i äpp on saanud hulgaliselt privaatsuskriitikat.

Oluline on ka rõhutada, et pärast hinde väljapanemist (s.t. pärast hindamise vaidlustusaega) peab kool tagama, et õpetaja on kõik saanud failid, videod ja fotod kustutatud. Või kui soovitakse midagi hiljem muul eesmärgil kasutada, peaks olema selleks eelnev nõusolek. Et kool saaks seda nõuet täita, siis soovitame üle kontrollida, et õpetajad kasutaks töövahendiks **ainult kooli domeeniga e-posti aadressi**.

Videote ja fotode edastamisel õpetajale (nt kehalise tunni harjutuste sooritamise hindamiseks) soovitame kasutada võimalust, et kasutajad laevad need üles kooli serverisse, kus need pärast teatud aja möödumist automaatselt kustutatakse, ning teavitada puudutatud isikud sellest, kaua andmeid säilitatakse. Samuti soovitame jäädvustada last nii, et ta ei oleks üheselt tuvastatav (nt selja tagant, kaugelt distantilt, hiljem udutades jms). Teadlikumad vanemad võivad jagada videot ka nii, et see on nähtav vaid saajale, ei ole alla laetav ja vanemad saavad selle hiljem ise ära kustutada. Juhul, kui video funktsioon ei ole vajalik, siis soovitame kasutada ainult häälsalvestavaid programme.

Kool peab hoolitsema, et turvalised oleks ka nende arvutid, serverid jms. Milliseid viirusetõrjeprogramme jms kasutada, on aga iga töötaja enda valida. Pilvede kasutamise kohta saate tutvuda soovitusliku juhendiga.³ Turvameetmete süsteemi ISKE täna kehtiva versiooni kohaselt ei tohi avalikus pilveruumis töödelda näiteks laste, õpetajate või lapsevanemate eriliigilisi isikuandmeid. Isikuandmete Euroopa Liidust väljapool majutatud pilve andmete edastamisel kohalduvad isikuandmete kaitse üldmääruse reeglid ja nõuded andmete kolmandasse riiki edastamise kohta. Seni Euroopa ja USA ettevõtete vahelist andmevahetust reguleerinud raamistiku (nn andmekaitsekilp ehk ingl. k privacy shield) kuulutas Euroopa Kohus hiljuti õigustühiseks. Eraldi võib koduõppe teemal vaadata ka Facebooki gruppe, kus saate omavahel mõtteid ja kogemusi vahetada.

III Tundide salvestamine ja ülekanded (distantõppe ja põimõppe)

Tundide voogedastamine põimõppe ja distantõppe korral toimub avaliku ülesande täitmiseks ning ei vaja eelnevaid nõusolekuid. Distantõppe korral toimub kogu õppetöö virtuaalselt õppetöö korraldamise eesmärgil. Põimõppe korral peaks aga esinema igal korral reaalne vajadus (nt kokkulepe mõne vanemaga, kelle laps peab olema karantiinis, haiguslehel jms). Samuti on kooli enda otsustada, kas üldse ja mis tingimustel kellelegi põimõppe võimalust pakutakse. Alati on võimalus eemalolevate laste osas kasutada õpetajaga eraldi suhtlust nagu koduõppel või anda ajutiselt järeleõppimise ja teha nõustamisi. Põimõppet on tehniliselt keerukas läbi viia (õpetaja liigub klassis ringi ja pole pidevalt kaamera ees, tema hääli ei kostu mikrofoniga, taustamüra segab õpetaja kuulamist), mistõttu sellisel viisil tunnis osalemine ei pruugi anda soovitud eesmärki. Võimalus klassiga videosilla kaudu suhelda aitab siiski eemaloleval lapsel tunda, et ta on osa kollektiivist. Juhime tähelepanu, et põimõppe võimaluse kasutamiseks igasuguse statsionaarse kaamera paigaldamine klassiruumi ei ole põhjendatud!

Oluline on tagada, et ligipääs otseülekandele on vaid selleks ettenähtud isikutel. Kui teenus võimaldab, võiks juurdepääsu ülekandekeskonnale täiendavalt kaitsta salasõnaga. Õpetajal peaks olema võimalik veenduda, et ülekannet jälgivad vaid ettenähtud lapsed, sh ei või seda ilma kokkuleppeta jälgida ka lapsevanemad. Seega on põhjendatud nõue, et tundi ei või jälgida kõrvalised isikud kodus ning selle võib seada tunnis osalemise tingimuseks. Reaalajas õpilastest videopildi jälgimine on meie hinnangul põhjendatud, et õpetaja saaks tundi läbi viia, sh kontrollida õpilase tunnis osalemist. Seega võib õpetaja nõuda, et õpilane peab oma videopilti jagama.

Kui eesmärk on tunnis osalemine ja tunni läbiviimine, siis **puudub põhjendus järele vaatamiseks ja salvestamiseks**. Kui õpilane tunnist puudub, siis peaks ka järele vastamine toimuma nii, nagu see toimuks ilma distantõppeta.

³ <https://www.ria.ee/sites/default/files/content-editors/ISKE/avalike-pilvede-kasutamise-juhend.pdf>.

Osad virtuaalkeskonnad võimaldavad tunni läbiviijal salvestamisfunktsiooni kasutamist kontrollida ja seadistada selliselt, et nt ainult õpetaja saab salvestamise alata. Soovitame nende võimalustega kindlasti eelnevalt tutvuda. See annab võimaluse maandada riske, et ei toimuks kontrollimatut õppetunni salvestamist ja hilisemat levitamist ja avaldamist. Samuti tuleb arvestada, et kui salvestamine on virtuaalkeskonnas aktiveeritud, salvestub ka teenuse suhtlusaknas toimuv infovahetus.

Soovitame klassiruumis toimuva tunni edastamisel arvutikaamera suunata nii, et õpilased ei oleks kogu aja näoga otse kaamerasse (nt selja tagant) või näidata vaid õpetajat. Distsantsõppe korral soovitame paluda lastel hoida enda arvutipilti kodus nii, et peale nende ei oleks taustal muid isikuid ja kasutada kõrvaklappe.

Kõik vastavad tingimused peaks olema eelnevalt reguleeritud ning teatavaks tehtud vanematele kooli kodukorras vms sisekorras. Distsantsõppe tingimustes soovitame välja tuua, et tunni salvestamine ja salvestite jagamine ei ole ilma eelneva kokkuleppeta lubatud. Küll aga sellise laste või lastevanemate tegevuse eest **ei vastuta enam kool**.

IV Termokaamerad koolides

Selgitame, et isegi kui osadel termokaameratel on võimalik kasutada funktsiooni isiku tuvastamiseks (sealjuures töödelda isiku väliseid unikaalseid tunnuseid ehk biomeetriat), siis ei ole koolil selle kasutamiseks õiguslikku alust ega põhjendust. Termokaamera tuleks seadistada konkreetsele näidule, mis annab teada, et õpilasel/õpetajal on kõrgem temperatuur, mis võib tähendada haigestumist. Näit ei anna teavet kellegi täpse kehatemperatuuri kohta, vaid on sisendiks, et isik vajab täiendavat kontrolli kooli tervishoiutöötaja juures, kellel on õigus eriliigilisi isikuandmeid töödelda tervise jälgimiseks, haiguste ennetamiseks, tervise ja heaolu edendamiseks ning vajadusel esmaabi osutamiseks. Kõik täiendavad funktsionaalsused peaks olema välja lülitatud. Juhime tähelepanu, et eksperdid on teatud kaameratootjate osas tuvastanud, et kaamerate näidud ei pruugi olla õiged ning võib toimuda andmete õigusvastane edastamine kolmandatesse riikidesse. Seetõttu soovitame jälgida, et kaamerad või arvutid, kuhu kaamerapilt jõuab, ei oleks ühendatud võrku (interneti).

V Koolilõuna pakkumine distantsõppe ajal

Toome välja Oiguskantsleri avaliku selgituse, kus on leitud, et koolilõuna on mitterahaline hüvitis, mille pakkumise kohustust kohalikul omavalitsusel ei ole.⁴ Sellest lähtuvalt asume seisukohale, et tegemist on koostöös kohaliku omavalituse ja kooliga pakutava võimalusega (sh on koolil õigus seada teenuse kasutamiseks ka õiglased tingimused). Seega vanematelt kontaktandmete küsimine on vajalik, kui pakutakse koju viimise teenust. Iga vanem saab ise otsustada, kas ta teenust kasutab, seega on tegemist nõusolekupõhise andmete töötlemisega (IKÜM artikkel 6 lõige 1 punkt a).

Loodame, et meie mõtetest oli ühtse praktika kujundamisel abi ja saite vastused oma küsimustele.

Jõudu ja vastupidavust ning eelkõige häid omavahelisi suhteid lastevanematega! Ja et püsiks terve ka mõistus ☺

Andmekaitse Inspektsioon

www.aki.ee

info@aki.ee

4

https://www.oiguskantsler.ee/sites/default/files/field_document2/Koolil%C3%B5una%20pakkumine%20kaug%C3%B5ppe%20ajal.pdf